

10.11.2023

Svartåns fiskkväll 31.10.2023

Projektet MUSKALAT, samordnat av Västra Nylands vatten och miljö rf (LUVY), bjöd in alla mark- och vattenområdesägare kring Svartån, områdets jordbrukare samt andra intresserade till Svartåns fiskkväll för att höra hur migrerande laxfiskar i NATURA-klassificerade och icke-klassificerade bäckar och åar kan påverka nyttjandet av sidobäckarna. Vi hörde också om betydelsen av fungerande vattenförvaltning för åkermarkerna ur jordbruksnäringens synvinkel. Tillställningen hade annonserats i olika lokala Facebook-grupper samt med tidningsannonser i tidningen Etelä Uusimaa (19.10.2023) och tidningen Landsbygdens Folk (20.10.2023). Etelä-Uusimaa hade också skrivit om evenemanget i tidningen som publicerades den 12.10.2023.

Dörrarna öppnades klockan 17:00, kaffe serverades i matsalen från klockan 17:15. Arrangörerna styrde besökarna till auditoriet från klockan 17:50. Kvällens föreställningar och avslutande diskussion hölls mellan klockan 18:00 och 20:45.

I den första delen av evenemanget introducerades kvällens teman.

Välkomstord

Projektchef **Oskar Sjöberg** från Raseborgs stad berättade att arbetet Laxfiskarna till Karisån 2030 -vattendragsvisionen är en av stadens spetsprojekt. Staden främjar ivrigt fiskvägsfrågorna, och det är glädjande att redan två nuvarande fiskvägar gett goda resultat. Arbetet fortsätter och förhoppningen är att skapa två ytterligare fiskvägar till Åkerforsen och Svartåforsen, vilket skulle öppna upp fiskens vandringsväg från havet ända till Lojo sjö.

Laxfiskarna till Karisån 2030 -vattendragsvisionen

Verksamhetsledaren **Jaana Pönni** från Västra Nylands vatten och miljö rf. (LUVY) berättade om LUVY:s verksamhet och starten av de fem kommunernas samarbete för Laxfiskarna till Karisån 2030 -vattendragsvisionen, om förhoppningarna om att öppna fiskens vandringsväg från nedre delen (havet) uppåt och neråt, samt om förbättringen av vattenkvaliteten i hela vattendraget. Presentation [1. Kalailta - Fiskkväll - LUVY]

Fiskeriområdets taltur

Ordförande för fiskeriområdet hade fått förhinder att närvara vid tillfället, men verksamhetsledare **Gabi Lindholm** presenterade hälsningarna för fiskeriområdet. Lindholm berättade om fiskeriområdets syfte, målen för Nyttjande- och vårdplanen (NVP) samt om fiskebegränsningar och -övervakning. Presentation [2. Kalailta - Fiskkväll – kalatalousalue – fiskeriområdet]

Åkermarkens fungerande vattenförvaltning

Verksamhetsledaren **Olle Häggblom** från Täckdikningsföreningen introducerade kortfattat vikten av en fungerande vattenförvaltning i åkrarna. Han nämnde att den huvudsakliga orsaken till att åkrarna i Finland behöver dräneras är landets klimat – det kommer dubbelt mera nederbörd än vad det avdunstar, vilket grödornas överlevnad kräver bortstyrning av överskottsvatten från marken, t.ex. genom dränering. Presentation [3. Kalailta - Fiskkväll – Salaojayhdistys – Täckdikningsföreningen]

10.11.2023

I slutet av presentationen bidrog publiken med kommentarer om den positiva effekten av en fungerande vattenförvaltning i åkrarna samt en god markstruktur när det gäller minskad belstning av näringsämnen i vattendragen. Häggblom, tillsammans med representanter för jordbrukarna, bekräftade att en fungerande vattenförvaltning främjar markstrukturen, vilket i sin tur leder till att grödorna bättre kan absorbera markens näringsämnen (=bättre skörd). Detta resulterar i att näringsämnena bättre stannar kvar i marken och en del av dem avlägsnas med skörden.

Strömmande vatten och vandringsfiskar i Svartån

Projektchef **Juha-Pekka Vähä** från LUVY berättade om hoten mot Finlands strömmande vattendrag, vandringsfiskarna och flodpärlmusslan samt om orsakerna till detta och hur man försöker bromsa dessa hot i Svartån, särskilt inom Projektet MUSKALAT. Målet med MUSKALAT-projektet är att främja nedvandringen av vandringsfiskar, genomföra uppföljning vid fisktrapporna i Åminnefors och Billnäs (underhåll av fiskräknaren) samt plantera laxfiskar i Svartån och dess sidobäckar. Presentation [2. Kalailta - Fiskkväll – LUVY]

NOUSU-programmet och tillstånden för fiskplantering

Mikko Koivurinta, ledande fiskerisakkunnig vid NTM-centralen, förmedlade hälsningar från Jord- och skogsbruksministeriet och presenterade ministeriets NOUSU-program. NOUSU-programmet ger finansiering till projekt som främjar återhämtning av vandringsfiskpopulationer och skydd av strömmande vattendrag. NOUSU-programmet har också finansierat projekt i Karisåns vattendrag (inklusive MUSKALAT-projektet i Svartån). Presentation [4. Kalailta - Fiskkväll - NOUSU_MMM]

Därefter berättade **Koivurinta** om fiskplanteringar och tillstånden för dessa enligt fiskelagen. LUVY har beviljats tillstånd för fiskplantering under hela MUSKALAT-projektets period, med målet att plantera inhemska öringar i Karisåns vattendrag. **Koivurinta** nämnde också Nyttjande och vårdplanen för Ekenäs-Pojo fiskeriområdet (godkänd av NTM), där han framhävde de fiskarter och populationer som inte kräver separat planteringstillstånd från NTM-centralen. Presentation [5. Kalailta - Fiskkväll - Istutusluvat - Inplanteringslov - ELY]

Frågor från publiken (allmänt)

En fråga från allmänheten berörde de begränsade forsavsnitten i Svartån (Junkarsborg) och funderade över hur LUVY ser möjligheterna att främja överlevnaden för djurarter som trivs i forsarna, såsom flodpärlmusslan. LUVY svarade att man kunde öka de forsliknande delarna genom att till exempel bygga naturliga fiskvägar i anslutning till vattenkraftverken.

En annan fråga gällde finansieringen och tidtabellen för konstruktionen av fiskvägar vid Åkerforsen och Svartåforsen. Walls svarade att kommunernas finansiering har uppgått till 1,5 miljoner och att man också hoppas på finansiering från staten, EU och från privata aktörer, såsom i tidigare fiskvägsprojekt. Tidtabellen är ännu oklar, men Regionförvaltningsverket har lovat att leverera sitt tillståndsbeslut gällande ansökningarna för Åkerforsen och Svartåforsen i slutet av året respektive i början av nästa år.

10.11.2023

I den andra delen av evenemanget hölls en diskussion om ämnet "Samexistens i NATURA-områden mellan laxfiskar och jordbruk", där experter från ELY-centralen samt lokala markägare och jordbrukare deltog.

Anders Walls (Raseborgs stad) agerade som ordförande för diskussionen och **Henna Björkqvist** (LUVY) agerade som sammanfattare av ämnesinnehållet. Deltagarna i diskussionen talade sitt modersmål och Björkqvist tolkade sammanfattningarna till det andra inhemska språket. Jordbruksrepresentanterna hade på förhand skickat frågor till tjänstemännen på NTM-centralen, som hade förberett svar på frågorna. Jordbruksrepresentanterna ställde också uppföljningsfrågor och några frågor och kommentarer tilläts även från publiken.

Deltagarna i diskussionen:

- **Iida Kämäri**, överinspektör, NTM-centralen
- **Harri Aulaskari**, planerare, NTM-centralen
- **Mikko Koivurinta**, ledande fiskerisakkunnig, NTM-centralen
- Jordbruksrepresentanter: **Bengt Nyman** och **Staffan Eliasson**.

Frågor och svar från diskussionen

Jordbruksrepresentanten nämnde att de presenterade frågorna grundar sig på jordbrukarens behov och erfarenheter, där till exempel 1) jordmånens goda vattenförvaltning är nödvändig för att få en bra skörd (vilket också framgick i presentationen från Täckdikningsföreningen), 2) inspektören hade tillfrågats vad som är tillåtet att göra i NATURA-området, och svaret varit att grävmaskiner inte får användas, och att det inte varit möjligt att få annan relevant vägledning i frågan, 3) man har granskat åtgärdstillstånd som andra fått, och att det i dem angetts att tillståndet beviljats bland annat med motiveringen att det inte finns öring eller liknande fiskart i bäcken. Därför har man uppfattat att förekomsten av fisk i bäckar generellt åstadkommer svårigheter för jordbrukarnas åtgärder i bäckar.

Hur kan ankomsten av fisk påverka bäckens (case NATURAbäck eller annan bäck) användning från jordbrukets synvinkel:

1. ...återställningsplikt för bäcken (jordbrukarens ansvar) för att lämpa sig för fisken, t.ex. kan man tvingas att återställa en redan utträtad eller rörlagd bäck till en naturlig bäck?
2. ...skyddsremсор/-zoner för åkrar som är i produktion?
3. ...rensning av bäcken (genom grävning) och erosionskydd (genom grävning)?
4. ...vattentagning från bäcken
5. ...gallring/avlägsnande av träd vid stranden
6. ...utvidgning eller (ny) bildning av NATURA- eller annat skyddsområde.

NTM-centralens representant svarade generellt på frågorna att laxfiskarna inte utgör grunden för klassificeringen av NATURA-områdena i Svartån, vilket innebär att de inte är samma status som flodpärlmusslan i Svartån. Förekomsten av laxfiskar (inklusive öring) hindrar i sig inte åtgärder i NATURA-områden, men det kan öka behovet av naturutredningar för tillståndspliktiga åtgärder

10.11.2023

(även i icke-NATURA-klassificerade bäckar). Dessutom nämnde han att de redan byggda fiskvägarna möjliggör att laxfiskarna kommer så småningom att sprida sig till huvudfåran i Svartån och till sidobäckar som är gynnsamma för dem.

På fråga nr 1 svarade **NTM-centralens representant** att NATURA-klassificeringen inte innebär några tvångsåtgärder för restaurering av bäckar. Han nämnde angående den mycket diskuterade kommande Lagen om återställande av natur (från EU), som ännu inte har implementerats i Finland, att Finlands ambition är att återställningsarbetet ska starkt grunda sig på frivillighet (liksom också NOUSU-programmet).

På fråga nr 2 svarade **NTM-centralens representant** att NATURA-klassificeringen av Svartån inte innebär extra skyldigheter för skydds zoner eller -remsor på för åkermarkerna. Jordbruksstödssystemet (CAP) styr skyddszonerna och eventuella skyddsremsor.

På fråga nr 3 svarade **NTM-centralens representant** att större åtgärder som påverkar bäcknaturen eller har en inverkan på den, behöver alltid tillstånd från NTM-centralen. Markägarens kompetens räcker inte alltid till för att bedöma om åtgärden försämrar NATURA-området, vilket understryker vikten av att begära bedömning från **NTM-centralens sakkunniga**.

Jordbruksrepresentanten och publiken begärde förtydligande angående gränsen mellan stora och små åtgärder. **NTM-centralens representant** förtydligade, att oavsett om det gäller en åtgärd för grundunderhåll eller grundförbättring av fåran (stor eller liten), bör bedömningen av åtgärdens tillståndspliktighet begäras först från NTM-centralen. **NTM-centralens representant** föreslog att de kunde leverera direkta länkar och kontaktinformation till arrangören av evenemanget, så att markägare lättare kan komma i kontakt med NTM-centralen. **Björkqvist** lovade att vidarebefordra kontaktinformationen till de deltagare som hade anmält sig till evenemanget.

Publiken hade frågor och kommentarer om huruvida tjänstemännen hade tid för en sådan mängd kontaktbegäran. Tjänstemännen uppmanade markägarna att kontakta dem även för åtgärder som verkar små, och att de ställer sig mottagande för sådana kontakter.

Publiken kom också med förslag om naturliga erosionskydd och naturenlig och helhetsinriktad (med hänsyn till naturvärden) förbättring av fåror, till exempel genom att utnyttja tvåstegsfåror.

Verksamhetsledare **Pönni** från LUVY föreslog också att ett pilotprojekt med helhetsinriktad restaurering, som inkluderar både grunddräneringsbehov, vattenreglering, livsmiljöer etc. i Svartån, skulle intressera LUVY mycket om även markägarna visar intresse för deltagande i planeringen och genomförandet av ett sådant projekt. Även **NTM-centralens representant** uppmanade till ett sådant samarbete och bedömde att NTM-centralen säkert ser goda skäl att vara med och hjälpa till i sådana projekt, liksom redan skett på andra håll.

NTM-centralens representant uppmanade markägarna att vara i kontakt med NTM-centralen, även av den anledningen att man gemensamt kan undersöka lämpliga och godtagbara alternativ för tillståndsansökningar. **NTM-centralens representant** fortsatte att lagstiftningen har förändrats

10.11.2023

med tiden, och därför är det inte automatiskt tillåtet att genomföra gamla dikningsammanslutningars åtaganden (till exempel att bibehålla vattenståndet i bäcken på en viss nivå) varken i NATURA-klassificerade eller icke-klassificerade bäckar utan NTM-experters bedömning av åtgärdernas inverkan på vattendraget. **NTM-centralens representant** påminde också om att även jordbrukstöden har förändrats med tiden och att de inte längre finansierar alla åtgärder som tidigare använts, utan att det läggs allt större vikt vid att genomföra mer naturliga och helhetsinriktade åtgärder.

På fråga nr 4 svarade **NTM-centralens representant** att enligt vattenlagen är vattentagning starkt förknippat med många andra naturliga faktorer, och att förekomsten av fisk i bäcken endast utgör en liten del och är bara en av många faktorer som väger in när man beaktar villkoren för vattentagningstillstånd.

På fråga nr 5 svarade **NTM-centralens representant** att avlägsnande av vissa buskage och enskilda fallna träd från vattendraget inte i huvudsak är omöjligt, men om det gäller ett större område eller en särskilt värdefull vattenmiljö, som en fors, är skuggan från träden avgörande för vattenlevande organismer. Således är det alltid bra att kontrollera fällning och borttagning av träd med NTM-experterna.

På fråga nr 6 svarade **NTM-centralens representant** att de inte är medvetna om något fall där förekomsten av fisk har orsakat utvidgning av ett visst skyddsområde eller bidragit till bildandet av ett nytt NATURA-område. **NTM-centralens representanter** känner inte heller till att sådana fall skulle främjas i framtiden.

Jordbruksrepresentanterna frågade till sist om förekomsten av fisk i Svartån i sig inte medför några som helst ytterligare åtgärder för jordbrukarna. **NTM-centralens representant** svarade att i enkelhet handlar det om att granska inverkan av naturvärdena i större utsträckning och från fall till fall. **NTM-centralens representant** beklagade också att han under kvällen inte kunnat ge svartvita svar eftersom de helt enkelt inte kan ges i så komplexa bedömningar. När det gäller framtida åtgärder uppmanade hen markägare och dikningsammanslutningar att kontakta NTM-centralen och föra dialog med deras experter för att hitta en gemensam lösning som tar hänsyn till alla parter. **NTM-centralens representant** påminde också om att andra eventuella mildrande omständigheter som är relaterade till tillståndet för åtgärden också alltid tas i beaktande av NTM-centralens experter.

Det kom också kommentarer från **publiken** om att förekomsten av fisk verkligen inte alltid hindrar genomförandet av större restaureringsåtgärder, och gav som till exempel en kilometerlång restaurering av Ingarskilaå (Ingå), som genomförts trots förekomsten av öring.

Fortsättning och slutord

Anders Walls (Raseborgs stad) tackade för en bra diskussion mellan de olika intressenterna. Det är viktigt att fortsätta diskussionen för att tillsammans kunna främja vatten- och vandringsfiskfrågor i Karisån/Svartån. Walls påpekade att det är en utmaning att övertyga även andra kommuninvånare om betydelsen av vattenåtgärder i Karisån, men Walls tror starkt på att det är viktigt att satsa på

10.11.2023

dessa frågor för kommande generationers skull. Han ser Projektet Raseborgs å som ett särskilt bra exempel på ett lyckat samarbete mellan intressenterna, där både naturen och jordbrukarna har gynnats. Han anser att kvällens viktigaste budskap är att gemensam dialog är nödvändigt för ett lyckat samarbete.

20:30 Evenemanget avslutas

Anders Walls avslutade evenemanget.